

Ћирилица и клозети

Увод

По нашем мишљењу ЈЕЗИК И МИСАО су СИНОНИМИ (не може се мислити на „не језику“ или непознатом језику). ПИСМО и ИНФОРМАТИКА су СИНОНИМИ (језик без писма не обезбеђује информатику и комуникацију у ширем смислу те речи). Следствено ЈЕЗИК и ПИСМО су СИНОНИМИ (упркос чињеници да постоје писма без нама познатих језика, и примитивних језика без писама)

У непрестаној борби за напредак, човек је успео да се одвоји од животињског света оног момента када је научио да своје мисли претвори у језик. То је прапочетак комуникације. Много хиљада година касније је успео да мисли и језик претвори у писмо. То је био прапочетак информатике, јер је своје мисли могао да пренесе другим особама без личног контакта и на велике удаљености.

Да цитирамо Вука Караџића: „Што су гођ људи на овоме свијету измислили, ништа се не може испоредити с писмом. Пријатељу или знанцу своме, који је на далеко преко бијелог свијета, послати мисли своје на комаду артије; читати, што су други писали прије двије иљаде година, и написати, да могу други послје неколико иљада година читати; то је наука, која ум љуцки готово превазилази, и могло би се рећи, да је онај, који је први њу измислио, био више Бог него човек.“

Међутим, прави почетак информатике, у европским оквирима, настаје проналаском

штампарске машине (Гутемберг 1450 г.) када је омогућено да се скупе и ретке рукописне књиге замене далеко тиражнијим штампаним књигама и на нај начин сазнања и информације прошире неупоредиво брже и јефтиније широм света. Знање престаје да буде привилегија малобројних и постаје доступно ширем кругу људи. Већ у следећих 50 година је било преко 1000 штампарија у 200 европских градова.

Од тог момента се убрзано развија и типографија као ћерка калиграфије јер сви принципи калиграфије (облик слова, стилови, дизајн стране...) остају као принципи и у типографији.

Од Гутемберга до данас, технологија штампе се веома променила али основни принципи типографије нису. Сврха типографије није само да слова слије у речи, речи у реченице а реченице у текст како би се комуницирало са људима. Типографија је и уметност и наука.

Нарочито данас када смо просто бомбардовани писаним информацијама и у штампи и у електронским медијима и када дизајнери покушавају да „своју“ информацију учине упадљивијом, лепшом, примамљивијом од других.

Током протеклих 550 година западна цивилизација је, када је у питању типографија, изузетно напредовала. У 19. и 20. веку развијено је на хиљаде писама која су због својих различитости морала бити класификована. Само да споменемо једну од класификација: Blackletter, Old Style, Transitional, Modern, Sans Serif, Slab Serif, Decorative & Display, Script, Brush, Italic & Freehand, Art Nouveau, Art Deco, Synthesis. У свакој од набројаних категорија постоје на стотине писама.

Када је српско штампарство у питању, имали смо сјајан почетак. Већ 1494 г. на Цетињу је Макарије одштампао прву књигу (Октоих првогласник) словима израђеним у Италији. Историјски разлози нису дозволили неки већи развој до половине 19. века када је Вук својом језичком револуцијом увео Србе у модерно доба.

Дефиниција проблема

Од половине 19. века па до данас, нама очајнички треба један Вук за типографију, макар приближних квалитета оном великом. Као последица те чињенице скоро све што је штампано ћирилицом у последњих 150 година, штампано је писмима које су дизајнирали и урадили странци, често без знања о нашим рукописним писмима и ћирилици уопште. Немајући осећај а сигурно ни интерес (држава се никада није одлучила да финансира израду бар неколико писама) ми и даље користимо десетак ћирилица које изгледају како изгледају. Ако и ваљају, преузели смо их од Руса уз коришћење неколико њихових слова која нису у духу српског писма, нарочито у курзиву (џ, љ, ѝ, ѡ, ѣ, љ, ѡ, ѣ, љ). Велику штету нашем писму наносе и аматери који због недостатка ћириличких писама преправљају постојеће латинице на недопустиво неук начин. Да постоје бројне и лепе ћирилице, они то не би радили, или бар то нико не би користио.

Шта из овога можемо да закључимо?

Да латиница име више категорија него што ми имамо писама? Тачно!

Да је ћирилица у очајном стању. Тачно!

Да никакав закон о обавезности примене ћирилице не може дизајнера да натера да користи неколико пристојних и десетак лоших ћирилица када је однос у корист латинице 1 : 1.000. Опет тачно!

Чињеница је да сва наша периодика, књиге и новине које излазе ћирилицом у 95% случајева користе неколико писама урађених пре свега за потребе интернета. Ћирилични Тајмс, Хелветику, Футуру, Ариел, Вердану а по неко и Мињон (што је доказ нечијег укуса). Ако изуземо „Политику“ чија писма је правио Вељовић (што је за сваку похвалу а и види се мајсторска рука) сва писма су радили странци којима ћирилица није блиска. Једном речју не постоји писмо у широј употреби које смо ми правили.

Шта имамо уместо писама?

Имамо разне одборе.

- Одбор за стандардизацију српског језика (САНУ).

- Центар за уметничка и научна истраживања (ФПУ)
- Одбор за писмо (Вукова задужбина)!!!
- Комисија за оцењивање ликова ћириличног писма (Вукова задужбина)!!!
- Одбор за стандардизацију ћириличног и латиничног писма (Вукова задужбина)!!!
- Неколико удружења и неформалних група које се боре за примену и одржање ћирилице као нашег традиционалног писма.

Није нам познато шта све раде ти одбори, колика финансијска средства су до сада утрошили и колико даље планирају да потроше али нам је познато да ни једно једино писмо нису финансирани или направили.

Пошто то траје годинама, логичан закључак је да или нису заинтересовани или су неспособни, али у сваком случају они би изгледа наставили у том правцу колико треба.

Свакако можемо да закључимо да ни један одбор, ни једна комисија никада нису направили ни једно писмо а нама требају писма а не одбори.

За разлику од западне латинице, ћирилица није комерцијално писмо. Не постоји довољно велико тржиште да би продајна цена писма била прихватљива а са друге стране немамо обичај да плаћамо интелектуална права других. За дизајн и израду фамилије од 2–6 писама треба од 6 месеци до 2 године. Дизајн и израда једног писма у зависности од сложености и броја писама у фамилији износи 5.000 – 15.000 ЕУР (у нашим условима и према нашим могућностима – на Западу је та цена десет пута већа).

Уколико аутор прода, чак и под изврсним условима, своје писмо некој институцији, за месец дана то писмо има цео Београд, за два месеца цела Србија а за три и дијаспора. Зато они ретки аутори који праве ћирилице не продју своја писма а они други који имају знање да их праве, не троше време на узалудан посао.

Пошто ћирилица очигледно не пада са неба (бар до сада није пала) а израда ћириличних писама је од НАЦИОНАЛНОГ значаја, то зна-

чи да проблем треба решавати као и све остало што је некомерцијално а од националног значаја – финансирањем од стране државе.

Немамо ништа против филма, напротив. Унапред се извињавамо свим уметницима из ове области. Али нешто морамо да наведемо као пример. Колико нам је познато, прошле године (као и претходних година) је финансирано десетак филмова. Није нам познато колико у просеку кошта финансирање филма али смо убеђени да финансирање израде пет ћириличких писама годишње, није ни на нивоу половине средстава које Министарство за културу даје за само један филм.

Још поразније по писмо је чињеница да је држава у последњих 50 година финансирала на хиљаде позоришних представа, на стотине филмова а ни једно писмо. Да ли је то доказ да су образовани Срби и они на власти некултурни и неодговорни. Верујемо да јесте, јер ову политику не спроводи српски сељак и обичан народ који и даље користи ћирилицу као своје традиционално писмо.

Држава, односно њене културне институције, на чијем челу су по дефиницији високообразовани и „интелектуалци“ спровode ову антикултурну и антинационалну политику. Никада нисмо чули да је било ко из ових институција био против ћирилице, напротив сви су борци и првоборци за ћирилицу али очигледно чекају да она некако падне са неба. Разумемо да нема ни мало гламура у сликању са аутором писма, па се ваљда из тог разлога финансирају искључиво ствари које на телевизији обезбеђују дужу минутажу. Да није тако, данас се не би борили да докажемо да ћирилица јесте наше писмо, да оно што је наше треба примењивати, развијати и неговати а туђе поштовати.

Закључак

Према изгледу (дизајну) писама која користи а не само према кловетима, можемо такође ценити културу неког народа.

Држава Србија је била 150 година равнодушна према писму, да ли ће и даље остати? Од 16. до 20. века ни Запад није имао кловете за

хвалу али је писма имао. Не кажемо да постоји директна веза између ове две ствари али смо сигурни да ће подизање општег нивоа визуалног укуса народа, помоћи и у оној првој. Обрнуто није случај за расправу.

Зоран Костић, јануар 2002.